

УДК 658.14 (045)

А.А. Акопян, Л.І. Шмалюк

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджуються теоретичні основи оцінки фінансового стану підприємств. Уточнено визначення термінів “фінансовий стан”, “фінансова стійкість”, “фінансове положення”, “фінансова позиція”, “ліквідність підприємства”, завдання, що повинні вирішуватись в процесі оцінки фінансового стану підприємства.

Ключові слова: фінансовий стан, фінансова стійкість, ліквідність.

Исследуются теоретические основы оценки финансового состояния предприятий. Уточнено определение терминов "финансовое состояние", "финансовая стойкость", "финансовое положение", "финансовая позиция", "ликвидность предприятия", задания, что должны решаться в процессе оценки финансового состояния предприятия.

Ключевые слова: финансовое состояние, финансовая устойчивость, ликвидность.

Theoretical bases of estimation of the financial state of enterprises are investigated. Definitions "the financial state" are specified, "financial firmness", "financial position", "financial position", "liquidity of enterprise", tasks, that must be decided in the process of estimation of the financial state of enterprise.

Keywords: the financial state, financial firmness, liquidity.

Постановка проблеми

В нестабільних умовах ринку прийняття ефективних управлінських рішень на рівні підприємства чи країни в цілому значною мірою залежить від результатів оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання. Така оцінка передбачає не тільки обчислення окремих коефіцієнтів, але і вивчення певного набору показників, які відображають різні аспекти діяльності підприємства. Крім того, на багатьох підприємствах України основною причиною нестабільної діяльності та кризових явищ є незадовільна структура капіталу та нестача оборотних коштів. У таких випадках основним напрямком діяльності управлінського складу підприємства має бути розробка і впровадження ефективних заходів щодо поліпшення фінансового стану суб'єкта господарювання, що в свою чергу дозволить поліпшити його майновий потенціал, відновити платоспроможність, прибутковість та фінансову стійкість. Попередження розвитку негативних кризових явищ на підприємстві є можливим тільки за умови постійного забезпечення управлінського персоналу інформацією про поточний рівень фінансової стійкості, платоспроможності підприємства, а також його здатність до

подальшого розвитку. Таку фінансово-аналітичну інформацію отримують за результатами оцінки фінансового стану підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблему оцінки фінансового стану підприємства розглядали у своїх працях такі зарубіжні та вітчизняні науковці і практики, як І.Т.Балабанов, В.М.Івахненко, О.М.Волкова, О.І.Барановський, Г.В.Савицька, Л.А.Лахтіонова, В.М.Родіонова, А.І.Даниленко, М.І.Баканов, О.Г.Мендрул, А.Гропелі, М.Г.Чумаченко, О.О.Терещенко, М.О.Федотова, Т.Є.Унковська, А.В.Чупіс, О.В.Павловська, Т.Карлін, В.М.Суторміна, В.В.Сопко, Н.О.Русак, І.В.Зятковський, Е.Хелферта, В.П.Привалов та ін.

Аналіз економічної літератури свідчить про наявність різноманітних тлумачень сутності фінансового стану та визначень фінансової стійкості підприємства, а також про відсутність єдиної точки зору щодо методології та способу обчислення показників оцінки фінансового стану підприємства.

Невирішена раніше частина загальної проблеми

При застосуванні на практиці нормативних документів з питань оцінки фінансового стану виявляється ряд їх недоліків. Так, Методики проведення аналізу фінансово-господарського стану та інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств, затверджені Агентством з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій, окремі методичні рекомендації НБУ та ДПАУ визначають порядок обчислення показників на основі форм річної звітності, що склалися підприємствами до впровадження Положень (стандартів) бухгалтерського обліку. При цьому обчислені значення показників порівнюються із критичними, які визначалися на основі закордонної статистики і не є адаптованими до сучасних вітчизняних умов господарювання. Спроби застосування вітчизняними аналітиками в практичній діяльності закордонних моделей оцінки фінансового стану корпорацій, не враховуючи вітчизняні умови господарювання, нормативні акти з питань оцінювання фінансового стану підприємствами різних галузей, а також діючі в Україні нормативні документи, що містять значну кількість недоліків, можуть призвести до прийняття фінансовими менеджерами та представниками контролюючих органів помилкових управлінських рішень.

На основі вищевикладеного можна виявити ряд невирішених питань стосовно оцінки фінансового стану підприємства. По-перше, серед фахівців відсутня єдина точка зору стосовно визначення основних положень аналізу фінансового стану підприємства. По-друге, однією з основних перешкод вирішення цієї проблеми є недоліки в нормативних документах з питань оцінки фінансового стану вітчизняних суб'єктів господарювання. Крім того, управлінський персонал підприємства не отримує достатнього обсягу реальної інформації про фінансовий стан підприємства для прийняття

ефективних управлінських рішень. Актуальність даної теми також пояснюється необхідністю адаптації закордонної методики фінансового аналізу до галузевих особливостей господарювання та умов вітчизняної економіки в цілому, важливістю вирішення нерозв'язаних питань теорії і практики оцінки фінансового стану підприємства.

Мета статті і виклад основного матеріалу

Головним завданням даної статті є виявлення основних проблем і недоліків оцінки фінансового стану підприємства, а також розробка та обґрунтування рекомендацій щодо їх вирішення та усунення.

Вирішення цих проблем вимагає уніфікації інформаційного забезпечення фінансового стану підприємства, уточненого визначення сутності фінансового стану підприємства, понять «ліквідність», «фінансова стійкість», «платоспроможність» підприємства та економічного змісту, що закладений в ці поняття, використання зарубіжного досвіду з фінансового аналізу з подальшим його пристосуванням до умов вітчизняного господарювання.

Інформаційною базою для проведення аналізу фінансового стану підприємства є бухгалтерська звітність. Складові фінансової звітності відображають різні аспекти господарських операцій і подій за звітний період, відповідну інформацію попереднього звітного періоду, розкриття облікової політики та її змін, що робить можливим аналіз діяльності підприємства на майбутнє. Отримана із цих джерел інформація опрацьовується, будуються аналітичні таблиці, розраховується система аналітичних показників тощо. На цій основі визначаються оптимальні співвідношення розподілу капіталу підприємства, основні резерви підвищення продуктивності праці, зниження собівартості продукції, найприйнятніші джерела фінансування, резерви поліпшення ефективності використання основного та оборотного капіталу, оптимізується організаційна структура тощо.

У кінцевому підсумку, на основі дослідження всіх сторін діяльності підприємства розробляються рекомендації з удосконалення господарського механізму, підвищення ефективності його функціонування, створення та впровадження технологій контролю за фінансово-економічним станом підприємств. Висока роль фінансової інформації в підготовці і прийнятті ефективних управлінських рішень зумовлює високі вимоги до її якості, зокрема до її значимості, повноти, своєчасності, достовірності, зрозумілості, ефективності.

Це означає що одним із напрямків вирішення проблем оцінки фінансового стану має бути своєчасне надання менеджерам організації достовірних даних про поточний реальний стан підприємства, яка в повному обсязі висвітлює існуючі проблеми. З іншої сторони для прийняття ефективних управлінських рішень менеджери після внутрішнього аналізу

отриманої інформації повинні порівнювати її з аналогічними показниками подібних підприємств, зокрема конкурентів, адже порівняльний фінансовий аналіз підприємства відображає більш реальну картину про конкурентноздатність підприємства, а це за умов ринкової економіки має неабияке значення.

Основними завданнями аналізу фінансового стану є:

- дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства;
- дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами;
- об'єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- оцінка становища підприємства на фінансовому ринку та кількісна оцінка його конкурентоспроможності;
- визначення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства.

Стійкий фінансовий стан підприємства формується в процесі всієї його виробничо-господарської діяльності. Тому оцінку фінансового стану можна об'єктивно здійснити не через один, навіть найважливіший, **показник**, а лише за допомогою комплексної **системи показників**, що детально й усебічно характеризують фінансовий стан підприємства. До основних груп таких показників слід віднести:

1. показники оцінки майнового стану, які дають відомості про тенденції зміни структури фінансових ресурсів підприємства за певний період;
2. показники оцінки ліквідності, зниження значення яких свідчить про загальне погіршення ситуації стосовно забезпечення підприємства оборотними коштами і про необхідність серйозних заходів для управління ними;
3. показники оцінки фінансової стійкості (платоспроможності), що відображають частку власного капіталу в загальній сумі фінансових засобів. На думку авторів, узагальнений показник фінансової стійкості підприємства займає вагоме значення серед інших показників фінансового стану підприємства, адже він відображає інтенсивність використання позикових засобів, рівень довгострокової стійкості підприємства без позикових засобів та ступінь залежності підприємства від короткострокових зобов'язань;
4. показники оцінки ділової активності (оборотності), що дозволяють зробити висновок про ефективність основної діяльності підприємства, що характеризується швидкістю обертання фінансових ресурсів підприємства;

5. показники оцінки рентабельності (прибутковості), що характеризують фінансові результати і ефективність діяльності підприємства в цілому.

Але, на думку багатьох відомих економістів, найбільш узагальнюючим абсолютним показником, який характеризує фінансовий стан підприємства, є відповідність або невідповідність (надлишок або нестача) джерел власних коштів для формування запасів і витрат, тобто різниця між величиною джерел власних коштів і запасів та витрат. У разі відповідності або перевищення власних джерел формування оборотних активів наявності запасів і витрат — фінансовий стан підприємства вважається стійким, у разі нестачі власних джерел для покриття запасів і витрат — нестійким.

Показники оцінки фінансового стану підприємства мають бути такими, щоб усі ті, хто пов'язаний із підприємством економічними відносинами, могли одержати відповідь на запитання, наскільки надійне підприємство як партнер у фінансовому відношенні, а отже, прийняти рішення про економічну доцільність продовження або встановлення таких відносин з підприємством. У кожного з партнерів підприємства - акціонерів, банків, податкових адміністрацій - свої критерії економічної доцільності. Тому й показники оцінки фінансового стану мають бути такими, щоб кожний партнер зміг зробити вибір, виходячи з власних інтересів.

Фінансовий стан є результатом взаємодії усіх елементів фінансових відносин, що виникають у підприємства в процесі його господарської діяльності, і характеризується як розміщенням і використанням активів, так і джерелами їх формування. Сучасне розуміння сутності фінансового стану, на протигагу найбільш поширеному його трактуванню як комбінації значень показників на певну дату, повинне полягати у визначенні його як динамічного поняття. Адже фінансовий стан підприємства є характеристикою діяльності протягом певного періоду, і відображає як його забезпеченість ресурсами, так і розміщення останніх.

Тому поняття «фінансовий стан» доцільно застосовувати для оцінки діяльності підприємства протягом певного періоду. При цьому для відображення рівня фінансового стану в певний момент часу необхідно застосовувати поняття «фінансова позиція» та «фінансове положення».

При розгляді проблеми фінансового стану, оскільки фінансова стійкість є відображенням стійкого фінансового стану підприємства, на думку авторів, слід ототожнювати поняття «фінансова стійкість» і «стійкий фінансовий стан».

Щодо платоспроможності та ліквідності підприємства, необхідно чітко розмежовувати ці два поняття. При цьому платоспроможність потрібно розглядати як здатність підприємства виконувати свої зобов'язання перед кредиторами, а ліквідність – як спроможність його швидкого перетворення на

грошові кошти протягом мінімального проміжку часу за найвищими цінами в поточній ринковій ситуації.

Ще однією проблемою в оцінці фінансового стану підприємства є існування різних систем бухгалтерського обліку та порядку складання форм фінансової звітності в країнах з ринковою економікою, що призводить до неможливості здійснення порівняльного аналізу отриманих результатів оцінки фінансового стану підприємницьких структур різних держав. Це ще раз свідчить про важливість розуміння схеми обліку, яка лежить в основі формування фінансових показників, та необхідність уніфікації інформаційного забезпечення оцінки фінансового стану на міжнародному рівні.

У кінцевому результаті аналіз фінансового стану підприємства повинен дати керівництву підприємства картину його дійсного стану, а особам, що безпосередньо не працюють на даному підприємстві, але зацікавлені у його фінансовому стані - дані, необхідні для безстороннього судження, наприклад, про раціональність використання вкладених у підприємство додаткових інвестицій тощо.

Висновки

Фінансовий стан – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика діяльності підприємства в певному періоді, що відображає ступінь забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, раціональності їх розміщення, забезпеченості власними оборотними коштами для своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями та здійснення ефективної господарської діяльності в майбутньому.

При проведенні оцінки фінансового стану підприємства слід вивчати значення отриманих в результаті аналізу фінансового стану показники, з точки зору відповідності їх фактичних значень нормативним для конкретного підприємства рівням, визначати фактори, що вплинули на величину показника в звітному періоді та здійснювати прогноз її величини на перспективу.

Література

1. Про затвердження методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки. Наказ Міністерства фінансів України від 14.02.2006р. №170.
2. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств і організацій Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 27 червня 1997 р.
3. Економічний аналіз [Текст]: Навч. посібник / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток; За ред. М.Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2005. – 540 с.

4. Островська О.А. Фінансовий стан підприємства та його оцінка [Текст] // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції “Теорія і практика перебудови економіки”: Черкаси, 25-27 листопада 2002 р./ Відповід. ред. В.І.Хомяков.- Черкаси: ЧДТУ.- 2002.

5. Турило А.М. Методологічні підходи до оцінки фінансової діяльності підприємства [Текст] // Фінанси України. – 2007. – № 3.